

Vereniging voor Zoogdierkunde
en Zoogdierbescherming

RAPPORT

Zoogdierwaarnemingen te Thüringen (Duitsland)

December 1997, Veldwerkgroep VZZ

Uitgave van de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ)

Zoogdierwaarnemingen te Thüringen (Duitsland)

Beknopt overzicht van waarnemingen gedurende het
zomerkamp in Thüringen van 30 juli t/m 6 augustus 1994

Mededeling 24 van de Vereniging voor
Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ)

Auteur: Kees Mostert
Redactie: Paul van Oostveen
Illustratie voorpagina: Jan Verboven

(Tevens mededeling 29 van de Veldwerkgroep VZZ)

ISBN 90-73162-24-6 ISSN 0924-5111

Delft / Den Haag, december 1997

INHOUDSOPGAVE

	<i>pagina</i>
1. Inleiding	3
2. Vallenonderzoek	4
3. Braakballen onderzoek	7
4. Soortenlijsten	8

1. INLEIDING

Van 30 juli t/m 6 augustus 1994 werd het zomerkamp van de VZZ Veldwerkgroep gehouden op het landgoed 'Altenstein'. Het ligt enkele kilometers ten noorden van het plaatsje Bad Liebenstein, bij Eisenach, in voormalig Oost-Duitsland. Het landgoed is in de omgeving bekend om haar grote soortenrijkdom. Er zijn onder meer 10 vleermuissoorten aangetroffen. In de bospartijen met oude loofbossen komen verschillende soorten spechten voor, waaronder middelste bonte specht en grijskopspecht. De graslanden van dit kalkrijke gebied zijn bijzonder interessant voor planten, met onder meer vele soorten orchideeën. Het gebied heeft een beschermde status als 'landschapspark'.

Omdat op het kamp slechts negen deelnemers waren, had dit gevolgen voor de veldactiviteiten op het kamp. Zo werden niet meer dan 60 vallen uitgezet, op drie locaties in de omgeving van Bad Liebenstein.

Er was geen animo om deze gegevens uit te werken tot een compleet verslag. Om toch een indruk te krijgen van wat er aan waarnemingen en vangsten op het kamp zijn verzameld, is besloten deze gegevens zeer beknopt in een soortenlijst te presenteren.

De deelnemers aan het kamp waren:

José van den Berg
Jan Boshamer
Menno Haakma
Albin Hunia
Kris Joosten
André Krumperman
Frank Mertens
Kees Mostert
Joost Verbeek
Cees Zoon

Deze mensen worden bij deze hartelijk bedankt voor hun bijdrage.

Dit verslag geeft, zoals gezegd, een beknopt overzicht van de waarnemingen die op het kamp gedaan zijn, zonder uitgebreide analyses of besprekingen hiervan. In het volgende hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek met de live-traps gepresenteerd. Hoofdstuk 3 geeft vervolgens de resultaten van de uitgelopen braakballen. In hoofdstuk 4 tenslotte staan de soortenlijsten van waargenomen zoogdieren, alsmede waargenomen vogels, reptielen, dagvlinders en sprinkhanen.

2. VALLENONDERZOEK

2.1 ALGEMEEN

Er werden 60 vallen gedurende vier nachten uitgezet. Er is dus sprake van 240 valnachten. In totaal werden 107 vangsten gedaan, verdeeld over zes soorten kleine zoogdieren: bosspitsmuis, dwergspitsmuis, waterspitsmuis, veldmuis, bosmuis en grote bosmuis. Daarnaast werd eenmaal een levendbarende hagedis in een val gevangen.

Het is opmerkelijk dat er geen enkele rosse woelmuis en aardmuis en maar zeer weinig bosmuizen zijn gevangen.

2.2 KORTE BESCHRIJVING VALLENLOCATIES

Locatie A : 20 vallen (nr. 1-20)
Biotoop : Vallenrij in klein beekdal met veel kwel. In ruigtkruidenstrook tussen agrarisch grasland en loofbos.

Locatie B : 20 vallen (nr. 21-40)
Biotoop : In ruigtkruidenstrook langs loofbos, bij verlaten grasland in terrassenlandschap met hier en daar struwelen.

Locatie C : 20 vallen (nr. 41-60)
Biotoop : In verval geraakte kersenboomgaard. Nog wel veel fruit.

Locatie D : 20 vallen (nr. 41-60)
De vallen van locatie C werden op 3 augustus verplaatst, binnen dezelfde boomgaard.
Biotoop : Kersenboomgaard. Vallen stonden langs de noordelijke rand op het bovenste terras.

2.3 VANGSTEN

Hieronder worden in tabellen per locatie de vangstresultaten gegeven.

Tabel 1: Vangsten locatie A.

datum:	31-7				1-8			2-8			3-8				4-8	
tijd:	24	7	18	24	7	18	24	7	17	20	24	7	16			
controlenr.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13			
<i>Sorex araneus</i>	2	2	2	1	3	-	5	6	5	3	4	3	4			
spitsmuis spec.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-			
<i>Sorex minutus</i>	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-			
<i>Neomys fodiens</i>	-	2	-	1	1	2	2	2	2	3	1	3	3			
TOTAAL	2	4	2	3	4	2	7	8	7	6	6	7	7			
loos	-	2	-	-	3	2	-	-	*1	1	1	-	-			

* 1 val kapot; meegenomen

Tabel 2: Vangsten locatie B.

datum:	31-7				1-8				2-8				3-8				4-8	
tijd:	24	7	18	24	7	18	24	7	18	24	7	17	20	24	7	16		
controllenr.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13					
<i>Sorex araneus</i>	-	1	-	-	2	2	3	3	-	1	-	4	-					
<i>Microtus arvalis</i>	2	-	1	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-					
<i>Apodemus flavicollis</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-					
TOTAAL	2	1	1	1	2	4	3	3	-	1	1	4	1					
loos	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-					

Tabel 3: Vangsten locatie C.

datum:	31-7				1-8				2-8				3-8	
tijd:	24	7	18	24	7	18	24	7	18	24	7			
controllenr.	1	2	3	4	5	6	7	8						
<i>Sorex minutus</i>	1	-	-	-	-	-	1	-						
<i>Microtus arvalis</i>	1	1	-	-	1	-	-	-						
TOTAAL	2	1	-	-	1	-	1	-						

Tabel 4: Vangsten locatie D.

datum:	3-8		3-8	
tijd:	7	24	7	
controllenr.	9	11	12	
<i>Microtus arvalis</i>	-	-	1	
<i>Apodemus sylvaticus</i>	-	1	-	
Levendbarende hagedis	1	-	-	
TOTAAL	1	-	1	

Het totaal aantal vangsten was:

<i>Sorex araneus</i>	56
<i>Sorex minutus</i>	4
spitsmuis spec.	1
<i>Neomys fodiens</i>	22
<i>Microtus arvalis</i>	10
<i>Apodemus sylvaticus</i>	1
<i>Apodemus flavicollis</i>	2
Levendbarende Hagedis	1
TOTAAL	107
loos	12

2.4 SOORTBESPREKINGEN

Hieronder worden de gevangen soorten behandeld.

Bosspitsmuis (*Sorex araneus*)

De bosspitsmuis is verreweg de meest gevangen soort tijdens het kamp, die bovendien op de meeste locaties werd gevangen (met uitzondering van locatie C, de kersenboomgaard).

De mortaliteit was, zoals vaker, een probleem bij deze soort. Maar liefst 13 van de 56 dieren werden dood in de val aangetroffen. Bovendien werden nog 5 exemplaren meer dood dan levend in de val aangetroffen. Bij vallocatie A werd ook nog een dood exemplaar op de weg gevonden. Alle dode exemplaren werden op schedelkenmerken gecontroleerd. Het bleek in alle gevallen *Sorex araneus* te betreffen. Dit komt overeen met de resultaten van het braakballen-onderzoek.

Dwergspitsmuis (*Sorex minutus*)

In totaal werden vier exemplaren gevangen. Twee exemplaren in het vochtige beekdal (locatie A) en twee exemplaren in de kersenboomgaard (locatie C).

Waterspitsmuis (*Neomys fodiens*)

Locatie A bleek, zoals ook was ingeschat, een uitstekend leefgebied voor de waterspitsmuis te zijn. Hier werden maar liefst 22 exemplaren gevangen. Uit het feit dat maar één exemplaar dood in de val werd aangetroffen is wel af te leiden dat deze soort veel beter bestand is tegen vangactieveiten dan de bosspitsmuis.

Veldmuis (*Microtus arvalis*)

In totaal werden tien veldmuizen gevangen, waarvan zes exemplaren in het terraslandschap (locatie B) en de overige vier exemplaren in de kersenboomgaarden (locatie C). Locatie A was blijkbaar te vochtig voor deze soort.

Bosmuis (*Apodemus sylvaticus*)

Slechts éénmaal werd de bosmuis vastgesteld, en wel op de tweede locatie in de kersenboomgaard.

Grote bosmuis (*Apodemus flavicollis*)

Dat de grote bosmuis (twee exemplaren) nog werd gevangen is uitsluitend te danken aan het feit dat er nog een aantal vallen in het bosgedeelte van het park werden uitgezet.

3. BRAAKBALLEN ONDERZOEK

Er werden op drie vindplaatsen braakballen verzameld: te Barchfeld, Breitung en Mohaa. Hiervan had slechts één partij een redelijke omvang, namelijk die afkomstig uit Barchfeld. Hier werden onder meer schedelresten van waterspitsmuis, woelrat (*Arvicola terrestris*), aardmuis (*Microtus agrestis*), dwergmuis (*Micromys minutus*), huismuis (*Mus musculus*) en bruine rat (*Rattus norvegicus*) aangetroffen.

De uitkomsten van het pluiswerk worden in onderstaande tabel gegeven.

Tabel 5: Aangetroffen prooidieren in de braakbal partijen.

vindplaats:	Barchfeld	Breitung	Mohaa
datum:	2-8-1994	2-8-1994	2-8-1994
predator:	Kerkuil	Kerkuil	Torenavalk
<i>Sorex araneus</i>	20	1	-
<i>Sorex minutus</i>	2	-	-
<i>Neomys fodiens</i>	2	-	-
<i>Crocidura russula</i>	7	1	-
<i>Arvicola terrestris</i>	3	-	1
<i>Microtus arvalis</i>	70	11	1
<i>Microtus agrestis</i>	-	1	-
<i>Apodemus sylvaticus</i>	1	1	-
<i>Micromys minutus</i>	1	-	-
<i>Mus musculus</i>	1	-	-
<i>Rattus norvegicus</i>	1	-	-
<i>Passer domesticus</i>	5	-	-
TOTAAL	113	15	2

4. SOORTENLIJSTEN

4.1 Zoogdieren

Egel	<i>Erinaceus erinaceus</i>
Bosspitsmuis	<i>Sorex araneus</i>
Dwergspitsmuis	<i>Sorex minutus</i>
Waterspitsmuis	<i>Neomys fodiens</i>
Mol	<i>Talpa europaea</i>
Vale Vleermuis	<i>Myotis myotis</i>
Watervleermuis	<i>Myotis daubentonii</i>
Baardvleermuis	<i>Myotis mystacinus/brandtii</i>
Gewone Grootoorvleermuis	<i>Plecotus auritus</i>
Gewone Dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>
Ruige Dwergvleermuis	<i>Pipistrellus nathusii</i>
Woelrat	<i>Arvicola terrestris</i>
Veldmuis	<i>Microtus arvalis</i>
Bosmuis	<i>Apedemus sylvaticus</i>
Grote Bosmuis	<i>Apodemus falvicollis</i>
Dwergmuis	<i>Micromys minutus</i>
Huismuis	<i>Mus musculus</i>
Bruine Rat	<i>Rattus norvegicus</i>
Eekhoorn	<i>Sciurus vulgaris</i>
Steenmarter	<i>Martes foina</i>
Marter spec.	<i>Martes spec.</i>
Vos	<i>Vulpes vulpes</i>
Wild Zwijn	<i>Sus scrofa</i>
Ree	<i>Capreolus capreolus</i>

4.2 VOGELS

Buizerd	<i>Buteo buteo</i>
Sperwer	<i>Accipter nisus</i>
Grijskopspecht	<i>Picus canus</i>
Middelste Bonte Specht	<i>Dendrocopos medius</i>
Zwarte Specht	<i>Dryocopus martius</i>
Grauwe klauwier	<i>Lanius collurio</i>

4.3 REPTIELEN

Levendbarende hagedis	<i>Lacerta vivipara</i>
Zandhagedis	<i>Lacerta agilis</i>

4.4 DAGVLINDERS

Zwartsprietdikkopje	<i>Thymelicus lineola</i>
Groot koolwitje	<i>Pieris brassicae</i>
Klein koolwitje	<i>Pieris rapae</i>

Klein geaderd witje
Dagpauwoog
Kleine vos
Atalanta
Distelvlinder
Keizersmantel
Rouwmantel
Bruin zandoogje
Bruin blauwtje
Landkaartje
Citroenvlinder
Morgenrood
Kleine Vuurvlinder

Pieris napi
Inachis io
Aglais urticae
Vanessa atalanta
Cynthia cardui
Argynnis paphia
Nymphalis antiopa
Maniola jurtina
Aricia agestis
Araschnia levana
Gonepteryx rhamni
Heodes virgaureae
Lycaena phlaeas

4.5 Sprinkhanen

Boomsprinkhaan
Struiksprinkhaan
(ned. naam ontbreekt)
Wrattenbijter
Kleine groene sabelsprinkhaan
Wekkertje
Bruine sprinkhaan

Meconema thalassinum
Leptophyes punctatissima
Barbitistes serricauda
Decticus verrucivorus
Tettigonia cantans
Omocestus viridulus
Chorthippus brunneus

De Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ)

Vrijwilligers

De Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ) is in 1952 opgericht als een platform voor allen met belangstelling voor zoogdierkunde en zoogdierbescherming. Geleidelijk ontwikkelt de VZZ zich steeds meer als een vrijwilligersorganisatie met als doel een structuur te bieden voor allen die zich actief met zoogdierbescherming bezighouden.

Zoogdierbescherming

De VZZ telt thans ruim 850 leden en heeft de laatste jaren een grote ontwikkeling doorgemaakt. Vooral de zoogdierbescherming krijgt veel aandacht. Het standpunt daarbij is dat gestreefd moet worden naar het behoud van levensvatbare populaties. Dat betekent dat maatschappelijke activiteiten als jacht, wegeaanleg, stadsuitbreiding en ontgrondingen getoetst moeten worden op hun effecten op de zoogdierpopulaties, alvorens zij doorgang kunnen vinden.

Aktiviteiten en structuur

De VZZ geeft brochures uit en twee TIJDSCHRIFTEN: het wetenschappelijke tijdschrift 'Lutra' en het populair wetenschappelijk tijdschrift 'Zoogdier'. Op beide tijdschriften kunnen ook niet-leden zich abonneren.

Een aantal leden heeft haar kennis en krachten gebundeld in **THEMATISCHE WERKGROEPEN** die min of meer zelfstandig opereren. De Veldwerkgroep, de Werkgroep Kleine Marters, de Werkgroep Zeezoogdieren, de Vleermuiswerkgroep Nederland en de Werkgroep Boommarter Nederland bestaan al geruime tijd. Jongere werkgroepen zijn de Werkgroep Zoogdierbescherming, de Werkgroep Voorlichting, de Beverwerkgroep en de Werkgroep VZZ-Internationaal.

In Overijssel is een **REGIONALE WERKGROEP** opgericht om de contacten tussen de leden in de provincie te versterken. Naar verwachting zal in andere provincies dit voorbeeld gevolg krijgen. De werkgroepen vormen de actieve kernen van de VZZ. Zij organiseren themadagen, excursies, inventarisatiekampen en determineerdagen. Enkele werkgroepen geven **NIEUWSBRIEVEN** uit met mededelingen en verslagen over hun activiteiten.

Inventarisaties

Veel onderzoek naar het voorkomen van zoogdieren in de Benelux en de eisen die zij stellen aan het leefmilieu wordt door leden of werkgroepen van de VZZ geïnitieerd. Zo loopt al een paar jaar het landelijke project **ZOOGDIERMONITORING**, waarvoor op diverse plaatsen in Nederland systematisch tellingen van zoogdieren worden verricht. In het recente verleden is onderzoek verricht naar het voorkomen van zoogdieren in wegbermen en naar de noordse woelmuis in Noord-Holland en in Friesland.

De onderzoeksresultaten worden gepubliceerd in **RAPPORTEN**, uitgegeven door de vereniging, of in een van de tijdschriften. De VZZ wordt ook steeds vaker ingeschakeld als uitvoerder van onderzoek naar de verspreiding van en het beheer van zoogdieren in de regio.

Public Affairs

Aan de hand van de inventarisaties kunnen beheersadviezen gegeven worden aan de rijksoverheid en terreinbeherende instanties. Veel leden van de VZZ die professioneel deelnemen in overleg- en adviesgroepen, met betrekking tot het natuurbeleid van hogere en lagere overheden, gebruiken de VZZ als platform voor kennis en visie ten aanzien van de in het wild levende zoogdieren.

Lidmaatschap

Wie ook zijn steentje wil bijdragen aan de bescherming van zoogdieren in Nederland kan lid worden van de VZZ. Het lidmaatschap bedraagt f. 40,- per jaar (inclusief het tijdschrift Zoogdier). Het lidmaatschap met beide tijdschriften bedraagt f. 55,-. Een los abonnement op het tijdschrift Zoogdier is ook mogelijk (zonder lid te worden). Een jaarabonnement kost f. 25,-.

Opgave bij het Secretariaat van de VZZ, Emmalaan 41, 3581 HP Utrecht, tel. 030-2544642, fax 030-2518467.

Uitgaven van de VZZ of met medewerking van de VZZ tot stand gekomen

	VZZ-mededelingnr.:
Baarspul, T., 1995. Rust- en nestplaatskeuze bij boommarters; een literatuurstudie. VZZ, Utrecht / IBN-DLO, Arnhem.	
Baarspul, T. en C.P.M. Zoon, 1997. Boommarter actieplan ROM Mergelland. VZZ, Utrecht.	34
Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen (red.), 1992. Atlas van de Nederlandse zoogdieren, 3e druk. KNNV, Utrecht.	
Dijkstra, V.A.A., 1996. Aantalsontwikkeling van bevers in het Nationaal Park De Biesbosch in 1995. SBB, Driebergen / IBN, Arnhem / VZZ, Utrecht.	31
Dijkstra, V.A.A. en S. Broekhuizen, 1997. Onderzoek aan de bever (<i>Castor fiber</i> L.) in de Biesbosch. 1. Aantalsontwikkelingen in de Biesbosch. 2. Cadmium- en loodbelasting. IBN, Arnhem / VZZ, Utrecht.	33
Dijkstra, V.A.A., 1998. Belangrijke zoogdiergebieden in Nederland. VZZ, Utrecht.	37
Hollander, H. & P. van der Reest, 1994. Rode lijst van bedreigde zoogdieren in Nederland (basis-rapport). VZZ, Utrecht.	15
Huijser, M.P. en P.J.M. Bergers, 1997. Egels en verkeer: effecten van wegen en verkeer op egelpopulaties. RWS-DWW, Delft / VZZ, Utrecht.	35
Jonker, N. & J.L. Mulder, 1994. Kleine marters in de polder. NOZOS, Amsterdam / VZZ, Utrecht / VNLB, Castricum.	
Lange, R., P. Twisk, A. van Winden & A. van Diepenbeek, 1994. Zoogdieren van West-Europa. KNNV, Utrecht / VZZ, Utrecht.	
Leer, P. van der (red.), 1995. Boommarters in de Drents-Friese Wouden; verslag van een inventarisatie-weekend. VZZ, Utrecht.	
Lips, M.P., 1996. Biotoopegebruik en gedrag op en rond wegen van de egel <i>Erinaceus europaeus</i> . RWS-DWW, Delft / VZZ, Utrecht.	
Martens, V., 1995. De noordse woelmuis, <i>Microtus oeconomus</i> , de waterspitsmuis, <i>Neomys fodiens</i> , en de dwergmuis, <i>Micromys minutus</i> , in moerasgebieden in Friesland. VZZ, Utrecht.	25
Mulder, J.L., 1993. Vossen. SKF, Renkum / VZZ, Utrecht.	
Mulder, J.L., 1996. Egels en auto's; een literatuurstudie. Deel 27 van het Project Versnippering. RWS-DWW, Delft / VZZ, Utrecht.	28
Mulder, J.L. & P.H.A.M. Dirks, 1995. Verspreiding van kleine zoogdieren in Friesland aan de hand van braakbalonderzoek. VZZ, Utrecht.	26
Reest, P.J. van der, 1989. Kleine zoogdieren in wegbermen. VZZ, Utrecht.	1
Veldwerkgroep, 1990. Zoogdierinventarisatie in de Gaume (Belgisch Lotharingen) (1986). VZZ, Utrecht.	2
Veldwerkgroep, 1990. Zoogdierinventarisatie in de omgeving van Culoz (Ain) en Samoëns (Haute Savoie), Frankrijk, in de zomer van 1989. VZZ, Utrecht.	3
Veldwerkgroep, 1991. Zoogdieren in het herinrichtingsgebied Westzaan (Guisveld, Westzijderveld en De Reef) (1990). VZZ, Utrecht.	4
Veldwerkgroep, 1991. Zoogdiereninventarisatie van de omgeving van Apeldoorn (1988). VZZ, Utrecht.	5
Veldwerkgroep, 1992. Zoogdieren in het Rijk van Nijmegen (1985). VZZ, Utrecht.	6
Veldwerkgroep, 1992. Tweede zoogdierinventarisatie in het Oostvaardersplassengebied (1987). VZZ, Utrecht.	7
Veldwerkgroep, 1995. Zoogdieren van Voorne (1991). VZZ, Utrecht.	12
Veldwerkgroep, 1995. Zoogdierinventarisatie Midden-Drenthe (1989). VZZ, Utrecht.	13
Veldwerkgroep, 1995. Zoogdierinventarisatie in West-Zeeuws-Vlaanderen (1988). VZZ, Utrecht.	17
Veldwerkgroep, in druk. Zoogdierinventarisatie omgeving Wiltz, Luxemburg (1990). VZZ, Utrecht.	18
Veldwerkgroep, 1996. Zoogdierinventarisatie op het Plateau de Millevaches (Limousin, Frankrijk) (1991). VZZ, Utrecht.	19
Veldwerkgroep, 1997. Zoogdieren van het Lingegebied (1992). VZZ, Utrecht.	20
Veldwerkgroep, in druk. Zoogdierinventarisatie Argonne, Frankrijk, in 1992. VZZ, Utrecht.	21
Veldwerkgroep, in druk. Zoogdierinventarisatie Overijsselse Vechtstreek in 1993. VZZ, Utrecht.	22
Veldwerkgroep, in druk. Zoogdierinventarisatie Sumava, Tsjechië, in 1993. VZZ, Utrecht.	23
Veldwerkgroep, 1997. Zoogdierinventarisatie Thüringen, Duitsland, in 1994. VZZ, Utrecht.	24
Veldwerkgroep, in druk. Zoogdierinventarisatie Pieniny Nat. Park, in 1995. VZZ, Utrecht.	30
Veldwerkgroep, 1997. Inventarisatieweekend Landgoed De Slangenburg 27-29 juni 1997. VZZ, Utrecht.	36
Vink, J., 1997. The badger (<i>Meles meles</i> L.), a bibliography of literature up to December 1996. VZZ, Utrecht.	32
Vliet, F. van der, 1993. De noordse woelmuis in Waterland en de Zaanstreek. VZZ, Utrecht.	10
Vliet, F. van der, 1995. Muizen en beheer van duingrasland in de Amsterdamse Waterleiding duinen. VZZ, Utrecht.	27
Vliet, F. van der & G. Baeyens, 1995. Voedsel van vossen in de duinen: variatie in ruimte en tijd. VZZ, Utrecht / GWA, Vogelenzang.	29
Wansink, D. & W. Lanting (red.), 1994. Zoogdieren langs de waterkant, symposiumverslag. VZZ, Utrecht.	14
Weisz, M. & K. Joosten (red.), 1992. Manifest 'Zoogdieren en wetlands'. VZZ, Utrecht.	9
Wijs, R. de, 1994. Zoogdiermonitoring, een studie naar de haalbaarheid van een Meetnet Zoogdieren. VZZ, Utrecht.	16
Zoon, C., 1993. Flora en Fauna. Achtergrondreeks Project Ecologische Inpasbaarheid Stoffen, deel 7: Nederlandse zoogdieren in 2010. VZZ, Utrecht.	8

Al deze publicaties zijn verkrijgbaar bij het secretariaat van de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming, Emmalaan 41, 3581 HP Utrecht, tel. 030-2544642, fax 030-2518467.

